

Kwaliteit van gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom

Kwaliteit van gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom

A. Oosterbaan
F.G.G. Hoogenboom
J.H. Spijker
E.A. de Vries

Alterra-rapport 1107

Alterra, Wageningen, 2004

REFERAAT

Oosterbaan, A., F.G.G. Hoogenboom, J.H. Spijker, E.A. de Vries 2004. *Kwaliteit van gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1107. 45 blz.; 15 tab.; 11 ref.

Interactief met enkele gemeenten is een methodiek ontworpen om de kwaliteit van het gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom in beeld te brengen. Gemeenten hebben behoefte om de kwaliteit van groen te bekijken op het niveau van landschap en element. De ontwikkeling van cultuurhistorische en ecologische waarde op landschapniveau kunnen worden afgemeten aan bestaande beleidsplannen. Daarnaast moeten in het veld het functioneren en de technische staat worden van de elementen worden beoordeeld. Voor het totaal is een beoordelingstabel gemaakt.

Trefwoorden: kwaliteit, groen, gemeente, monitor

ISSN 1566-7197

Omslag foto: Arie Koster

Dit rapport kunt u bestellen door €13,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 1107. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2004 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

| | |
|--|----|
| Woord vooraf | 7 |
| Samenvatting | 9 |
| 1 Inleiding | 11 |
| 1.1 Achtergrond | 11 |
| 1.2 Doelstelling | 11 |
| 1.3 Onderzoeksmethode | 12 |
| 1.4 Afbakening | 12 |
| 2 Verkenning bestaande gegevens | 13 |
| 2.1 Bestaande systematieken | 13 |
| 2.1.1 Handboek Beheer Kwaliteit Openbare Ruimte | 13 |
| 2.1.2 MKLE | 14 |
| 2.1.3 Huidige situatie bij gemeenten (o.a. internetonderzoek) | 15 |
| 2.2 Beheercategorieën, kwaliteitskenmerken en kwaliteitniveaus | 15 |
| 2.3 Mogelijkheden voor beoordeling van kwaliteitniveaus | 18 |
| 2.3.1 Beoordelen op basis van kwaliteitsklassen | 18 |
| 2.3.2 Beoordelen op basis van kwaliteitskenmerken | 20 |
| 3 De eerste workshop | 21 |
| 3.1 Doel | 21 |
| 3.2 Opbouw | 21 |
| 3.3 Resultaat | 21 |
| 4 Het systeem | 23 |
| 4.1 Systeemvoorstel | 23 |
| 4.2 Werking systeem: de tweede workshop | 27 |
| 5 Toets systeem in Groesbeek en Boxtel | 31 |
| 5.1 Excursie Groesbeek | 31 |
| 5.2 Toets systeem in Boxtel | 33 |
| 5.3 Toets systeem in Boxtel | 33 |
| 5.4 Resultaten toetsen Groesbeek en Boxtel | 35 |
| 6 Conclusies en aanbevelingen | 37 |
| 6.1 Conclusies | 37 |
| 6.2 Aanbevelingen | 37 |
| Literatuur | 39 |
| Bijlage 1 Kwaliteit van Groene Elementen | 41 |
| Bijlage 2 Kwaliteit van Groene Elementen: Formulier II | 43 |
| Bijlage 3 Deelnemers Workshop “Kwaliteit van groen buiten de bebouwde kom” | 45 |

Woord vooraf

Dit project kwam tot stand op initiatief van de Klantenraad van de Databank Gemeentelijke groen, ondersteund door de VNG (betrokken personen waren resp. de heer B. Swart en mevr. M. van Steenis). Het is gefinancierd vanuit het LNV-DWK-Programma 419 “Mensen en natuur”.

De heren E. ter Heide (Gemeente Boxtel), R. Mulder (Gemeente Tilburg), W. Haver (Gemeente Wageningen), J. Kemmink (Gemeente Wageningen) en T. van Grinsven (Gemeente Groesbeek) hebben meegedacht over het systeem en zijn als een soort klankbordgroep van groot belang geweest. We willen hen hierbij hartelijk danken voor hun inzet.

Anne Oosterbaan (projectleider)

Samenvatting

In interactie met enkele gemeenten is gewerkt aan een eenvoudig toe te passen methodiek voor het beoordelen van de kwaliteit van het gemeentelijk groen buiten de bebouwde. Hierbij is aangesloten bij de methodiek van het Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte.

In eerste instantie is een verkenning van bestaande methodieken en een inventarisatie van typen groen(elementen) in het buitengebied van gemeenten uitgevoerd. Vervolgens zijn kwaliteitskenmerken geselecteerd. In een eerste workshop met medewerkers van gemeenten is gebleken dat het weergeven van de kwaliteit van groen in het buitengebied van gemeenten niet eenvoudig ligt; er wordt in de praktijk al niet met een eenduidig systeem voor groentypen in het buitengebied gewerkt. Geconcludeerd is dat kwaliteit in ieder geval op landschapsniveau en op beheercategorie-niveau beoordeeld moet worden en dat de volgende kenmerken belangrijk zijn: cultuurhistorische waarde, ecologische waarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en technische staat.

Aan de hand hiervan is een eerste beoordelingstabel gemaakt, waarbij bovenstaande kenmerken zijn beschreven voor 4 kwaliteitsklassen. Deze tabel is vervolgens in enkele gemeenten getoetst. In een tweede workshop kwam naar voren dat belevingswaarde en gebruikswaarde voor dit doel moeilijk te gebruiken zijn. Verder dat cultuurhistorische en ecologische waarde in eerste instantie aan de beleidsplannen (bijv. LandschapsOntwikkelingsPlan) afgemeten moeten worden. Dit kan van achter het bureau worden uitgevoerd. Daarnaast moeten in het veld het functioneren en de technische staat worden beoordeeld. De werking van het uiteindelijke systeem, waar dit is ingebouwd, is tenslotte aan de hand van veldexcursies nog eens getoetst in 2 verschillende gemeenten.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In Nederland ligt een groot netwerk van meestal kleinschalig lokaal gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom. Dit betreft met name landschappelijke beplantingen langs wegen, wegbermen e.d. Deze elementen hebben een grote betekenis voor de beleving van het landschap, het recreatief gebruik en de biodiversiteit.

Kennis van de functievervulling, cq. kwaliteit van dit netwerk van groen is noodzakelijk om te bepalen waar (en eventueel hoe) deze structuur gericht kan worden versterkt om tot een betere functievervulling te kunnen komen.

Uit onderzoek van Alterra in samenwerking met Landschaps Beheer Nederland (LBN) m.b.t. kleine landschapselementen is gebleken dat er op verschillende niveaus behoefte is aan informatie over de aanwezigheid en het functioneren van de groene elementen in het buitengebied. Dit geldt voor de Rijksoverheid (met name de Ministeries LNV en VROM), voor provincies, voor gemeenten, voor terreinbeherende organisaties en voor grondeigenaren (Dijkstra et al 2003).

Alterra heeft in samenwerking met het Landbouw Economische Instituut (LEI) de Databank Gemeentelijk Groenbeheer (DGG) ontwikkeld. Deze databank richt zich sinds 2003 ook op het in kaart brengen van het gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom. Dit betreft in eerste instantie een inventarisatie van de hoeveelheden groen en de beheerslasten ervan. Aan de databank doen momenteel ca. 50 Nederlandse gemeenten mee.

Omdat er een grote variatie aanwezig is in de beheerslasten en dit wellicht te maken heeft met kwaliteitverschillen, lijkt het zinvol de databank uit te breiden met gegevens over de kwaliteit van het groen. Deze gegevens moeten voor dat doel eenduidig en eenvoudig verzameld kunnen worden. Hiervoor is niet direct een systeem voor voorhanden.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit project is te komen tot een eenvoudig toe te passen methodiek om de kwaliteit van het gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom in beeld te brengen. Hierbij wordt aangesloten bij de methodiek van het Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte.

Deze methodiek wordt toegespitst op beleving, recreatief gebruik en ecologie. De methodiek wordt zo opgezet dat gemeenten zelf snel de kwaliteiten van het groen kunnen monitoren.

Dit maakt het mogelijk voor gemeenten om gericht te werken aan de versterking van lokale en regionale structuren voor de beleving van natuur en voor biodiversiteit rond steden en dorpen. De kennisontwikkeling en eenmalige dataverzameling moet naderhand kunnen worden ingebed in de structuur van Databank Gemeentelijk Groenbeheer.

1.3 Onderzoeksmethode

Om te komen tot een hanteerbaar systeem om de kwaliteit van het groen in het buitengebied in beeld te brengen, is eerst een verkenning uitgevoerd van de bestaande systematieken. Voor de kwaliteit van groen in de stad heeft Alterra INTEGRO ontwikkeld. Dit heeft gediend als basis voor groene deel van het Handboek voor beheer van de kwaliteit van de openbare ruimte dat bureau STAD en Alterra hebben opgezet voor de gemeente Apeldoorn.

Tevens wordt gebruik gemaakt van de Databank Gemeentelijk Groenbeheer om in een later stadium een koppeling te kunnen maken naar kosten.

Naast een inventarisatie van bestaande systematieken is ook een inventarisatie gemaakt van mogelijke landschapselementen. Bij deze inventarisatie is gebruik gemaakt van het meetnet kleine landschapselementen (MKLE).

Op basis van de verkenning en de inventarisatie zijn kwaliteitskenmerken geselecteerd. Tevens zijn er twee workshops georganiseerd waarbij vier gemeenten zijn uitgenodigd. Doel van de workshops was praktisch hanteerbare parameters bij de kwaliteitskenmerken te ontwikkelen en te toetsen. Met de input van de verkenning, inventarisatie en de workshops wordt een systematiek ontwikkeld om de kwaliteit van het groen in het buitengebied te beoordelen. Deze systematiek wordt vervolgens in de praktijk getoetst. Naar aanleiding van deze toets wordt de systematiek geoptimaliseerd. Aanvullend zijn twee excursies (in Groesbeek en Boxtel) georganiseerd om het systeem gezamenlijk in het veld te toetsen

1.4 Afbakening

In het project gaat het om lokaal groen buiten de bebouwde kom. Het gaat niet om grote natuur- en bosgebieden. Het gaat om alle kleine groene eenheden, zoals bomen, boomrijen langs wegen en percelen, beplantingsstroken, natuurterreintjes, bosjes, bermen en sloten. De grens voor oppervlakte ligt in de orde van < 50 ha.

2 Verkenning bestaande gegevens

2.1 Bestaande systematieken

Voor kwaliteit van groen buiten de bebouwde kom zijn nauwelijks concrete kwaliteitssystemen ontwikkeld. Eerder genoemde kwaliteitssystemen zijn deels bruikbaar voor kwaliteit van groen buiten de bebouwde kom. Enkele gemeenten proberen momenteel kwaliteit van groen buiten de bebouwde kom handen en voeten te geven. De doelen en de visie zijn vaak wel beschreven, maar concrete criteria zijn nauwelijks gesteld.

Er zijn wel reeds meerdere kwaliteitssystemen in gebruik voor het beheer van de openbare ruimte. Voorbeelden hiervan zijn onder andere BOR (Oranjewoud) en IBOR (DHV). In dit soort kwaliteitssystemen wordt openbaar groen als een klein onderdeel van de openbare ruimte meegenomen. Deze bestaande kwaliteitssystemen zijn hoofdzakelijk gericht op kwaliteit binnen de bebouwde kom. Alterra heeft een kwaliteitssystematiek ontwikkeld voor groen op basis van functies. Deze systematiek (INTEGRO) heeft mede als basis gediend voor het Handboek Beheer Kwaliteit openbare ruimte dat in een samenwerkingsverband van bureau STAD en Alterra voor de gemeenten Apeldoorn, Utrecht en Zaanstad is gemaakt.

2.1.1 Handboek Beheer Kwaliteit Openbare Ruimte

Het Handboek Beheer Kwaliteit Openbare ruimte geeft kwaliteitsklassen voor grijze, blauwe en groene elementen in een stad. Wat het groen betreft gaat het om stadsgroen binnen de bebouwde kom. Het Handboek is in feite ontwikkeld voor gemeente Apeldoorn. De beheercategorieën, kwaliteitskenmerken en criteria voor het groen zijn dan ook gericht op het groen en het beheer ervan in de gemeente Apeldoorn.

In Apeldoorn worden de volgende beheercategorieën onderscheiden:

- stadsbos
- bosplantsoen
- natuurvriendelijk bosplantsoen
- sierheesters en rozen luxe
- sierheesters en rozen
- bomen
- hagen
- natuurvriendelijke hagen
- wisselperken, vaste planten, plantenbakken
- gazon luxe
- gazon
- natuurvriendelijk gazon
- hooigras

Voor elk van deze beheercategorieën zijn 4 kwaliteitsklassen gemaakt, met een beschrijving van criteria voor status en netheid.

Inmiddels zijn verschillende gemeenten met het Handboek aan de slag gegaan. Gemeente Hellevoetsluis bijvoorbeeld heeft de beheercategorieën van het Handboek samengevat tot slechts drie: bomen, gras en beplanting. Onder beplanting vallen perken, hagen, bosplantsoen en heesters. Hierdoor moest een aantal criteria voor beplanting, algemener gesteld zodat ze voor meer categorieën gelden. Voor de natuurvriendelijke groen- elementen zijn slechts twee kwaliteitsniveaus opgenomen (voldoet en voldoet niet).

2.1.2 MKLE

Omdat het in het onderhavige project specifiek om het groen buiten de bebouwde kom gaat, is het goed een blik te werpen op de systematiek die als basis is genomen voor een Meetnet Kleine Landschapselementen, dat momenteel door Landschap Beheer Nederland i.s.m. Alterra wordt ontwikkeld (Oosterbaan e.a. 2004). Deze systematiek is gericht op een breed pakket (groene, blauwe en cultuurhistorische) aan landschapselementen. Het is niet een typisch kwaliteitssysteem, maar meer een inventarisatiesysteem, waarbij wel allerlei kenmerken van landschapselementen worden opgenomen.

Het opgaande groen is hierin in hoofdzaak opgenomen in het hoofdtype "bossen en beplantingen". Dit hoofdtype is vervolgens opgedeeld in puntvormige, lijnvormige en vlakvormige elementen. Deze zijn weer onderverdeeld in typen en subtypen. Voor het opgaande groen zijn de belangrijkste elementen vermeld in tabel 1.

Tabel 1 De belangrijkste elementen van opgaand groen in de systematiek van het Meetnet Kleine Landschapselementen

| Belangrijkste elementen van het Meetnet Kleine Landschapselementen | |
|--|--|
| Solitaire boom | Boomweide |
| Boomgroep | Elzenbroekbos |
| Knotboom | Wilgenstruweel |
| Leiboom | Hakhoutbos |
| Solitaire struik | Doornstruweel |
| Struikengroep | Griend |
| Enkele bomenrij | Loofbos |
| Dubbele bomenrij/laan | Naaldbos |
| Knotbomenrij | Gemengd bos |
| Heggen | Eendenkooi |
| Hagen | Arboretum |
| (Elzen)singel | Erfbeplanting bij boerderijen |
| Bomenrij met struiken | Erfbeplanting bij woningen |
| Hakhoutsingels | Bijzondere (boeren)tuinen |
| Houtkade | Groen/beplanting bij forten en andere verdedigingswerken |
| Struikenrij met bomen | Groen/beplanting bij kastelen en buitenplaatsen |
| Bomendijken | Groen/beplanting bij borgen en stinsen |
| Loofbos | Groen/beplanting bij kerken en kloosters |
| Naaldbos | Boomgaard |
| Gemengd bos | |

In de methodiek van het MKLE wordt voor elk afzonderlijk klein landschapselement een reeks kenmerken opgenomen, die te maken hebben met de ligging, aard, samenstelling, bedreigingen, en beheertoestand ervan.

2.1.3 Huidige situatie bij gemeenten (o.a. internetonderzoek)

Bestaande kwaliteitssystemen voor groen zijn hoofdzakelijk gericht op het groen binnen de bebouwde kom. Over kwaliteit van landschapselementen voor buiten de bebouwde kom zijn nauwelijks concrete kwaliteitssystemen ontwikkeld. Eerder genoemde kwaliteitssystemen zijn deels bruikbaar voor kwaliteit van landschapselementen buiten de bebouwde kom. Enkele gemeenten proberen momenteel kwaliteit van landschapselementen buiten de bebouwde kom handen en voeten te geven. De doelen en de visie zijn vaak beschreven, maar concrete criteria zijn nauwelijks gesteld.

2.2 Beheercategorieën, kwaliteitskenmerken en kwaliteitsniveaus

Voor een methodiek, waarmee gemeenten op een snelle manier de kwaliteit van gemeentelijk groen kunnen beoordelen, doemt in eerste instantie de vraag op, op welk niveau de kwaliteit beoordeeld moet worden. Dit kan op geheel verschillende niveaus, van een enkel element (bijv. boom) tot en met een deel van het landschap. De vraag op welk niveau het in de praktijk werkt, is nog open. In het navolgende wordt er vanuit gegaan dat er met beheercategorieën wordt gewerkt.

Beheercategorieën

Omdat in de praktijk veelal gewerkt wordt met bepaalde beheercategorieën, is het voor een kwaliteitssysteem handig om hierbij aan te sluiten. Omdat dit in de praktijk veel wordt gebruikt, is het ook goed communiceerbaar.

In tabel 2 is een overzicht gegeven van de beheercategorieën, die in het “Handboek beheer kwaliteit van de openbare ruimte” (Oosterbaan e.a. 2003) worden onderscheiden en in hoeverre deze beheercategorieën, overeenkomen met de beheercategorieën in de “Databank gemeentelijk groenbeheer” (Hoogenboom e.a. 2003).

De meeste beheercategorieën van het Handboek en de Databank komen overeen. “Stadsbos” wordt in de Databank niet meegenomen. De natuurvriendelijke variant van bosplantsoen, hagen en gazons worden in de Databank niet onderscheiden. Middels aanvullende beheergegevens kan hier wellicht onderscheid in worden gemaakt. Een aantal beheercategorieën wordt in de Databank verder onderverdeeld.

Tabel 2 Beheercategorieën voor groen volgens het “Handboek beheer kwaliteit openbare ruimte” en de “Databank Gemeentelijk groenbeheer”.

| | |
|--|--|
| Handboek Beheer kwaliteit openbare ruimte | Databank gemeentelijk groenbeheer |
| Stadsbos | |
| Bosplantsoen | Bosplantsoen |
| Natuurvriendelijk bosplantsoen | |
| Bomen | Bomen; nader verdeeld in bijz. (fruit- knot- lei- monumentale bomen), in intensief en extensief beheer; evt. in verharding, in gras of in beplantingen |
| Sierheesters/rozen-perken | Opgaande heesters, bodembedekkende heesters, botanische rozen, struikrozen |
| Hagen | Hagen (losse hagen; blokhagen) |
| Natuurvriendelijke hagen | |
| Wisselperken, vaste planten, plantenbakken | Plantenbakken; perken; Nader verdeeld in eenjarige of meerjarige perken |
| Gazons | Gazons; nader onderverdeeld in intensief en extensief beheer ; eventueel naar grootte |
| Natuurvriendelijke gazons | |
| Hooigras | Ruw gras; nader onderverdeeld in bemaaid, beweid, ruigte en oevervegetatie |

De uitgebreide lijst van het Meetnet Kleine Landschapselementen is samen te voegen tot de volgende beheercategorieën:

- boom
- bomengroep
- bomenrij (met of zonder struiken)
- dubbele bomenrij (met of zonder struiken)
- struikenrij
- erfbeplanting
- boomgaard
- bosje
- bos
- bijzondere objecten.

Naast het opgaande groen komt in het buitengebied van gemeenten groen voor in de vorm van bermen, heidevelden, graslanden, moeras(riet)land en overige natuurterreinen.

Samengevat kan het volgende overzicht van beheercategorieën voor groen buiten de bebouwde kom komen (tabel 3) worden samengesteld.

Tabel 3 Overzicht van beheercategorieën buiten de bebouwde kom

| Beheercategorie | Definitie |
|-----------------------------------|--|
| Bomen | Solitaire boom of enkele bomen bij elkaar |
| Bomenrij (met of zonder struiken) | Enkele of dubbele rij bomen met of zonder struiken |
| Bosje | Bos met opp. < 1 ha |
| Bos | Bos met opp. > 1 ha |
| Erfbeplanting | Beplanting rond een gebouw |
| Boomgaard | Verzameling hoogstam fruitbomen (min. 10 are) |
| Berm | Strook grond langs weg |
| Natuurgrasland | Extensief beheerd terrein met grassen als hoofdsoort |
| Heideveld | Terrein met heide als hoofdbegroeiing |
| Moeras(riet) land | Nat of drassig land |
| Overig natuurterrein | Overige |
| Bijzonder object | Begraafplaats e.d. |

Bijzondere objecten zijn objecten die niet direct onder één van de andere beheercategorieën geplaatst kan worden (bijv. begraafplaats, begroeid fort).

Kwaliteitskenmerken

Kwaliteit heeft te maken met de doelen, die men voor ogen heeft. De kenmerken, waaraan men kwaliteit wil aflezen, moeten dus iets zeggen over de mate waarin de doelen worden gehaald.

Een algemene indeling van doelen van de groene ruimte is volgens Hoogeveen en Vreke (2000):

- milieu
- beleving
- gebruik.

De belangrijkste doelen die men met groen buiten de bebouwde kom nastreeft zijn:

- landschappelijke aankleding (deels bepalend voor de landschapsidentiteit)
- ecologische waarde (als habitat voor planten en/of dieren of als verbinding)
- cultuurhistorische waarde
- gebruik (bijvoorbeeld als verkeersgeleider, erosiebestrijder, bescherming tegen wind/ neerslag/zon, houtleverancier, picknickplek).

Naast deze doelen heeft men bij het beheer van groen te maken met randvoorwaarden, zoals veiligheid (fysiek en sociaal/emotioneel) en onderhoudbaarheid.

Bij deze doelen en randvoorwaarden moeten geschikte beoordelingskenmerken worden gezocht.

Eenzijds moet in de gaten worden gehouden dat het totaal van kwaliteitskenmerken waarmee gewerkt wordt overzichtelijk blijft, anderzijds moet met de kwaliteitskenmerken een relatie gelegd worden met de beheerkosten.

Kwaliteitskenmerken kunnen op verschillende abstractieniveaus worden aangeduid. In tabel 4 zijn kwaliteitskenmerken op drie verschillende niveaus uitgewerkt.

Tabel 4 Kwaliteitskenmerken voor groen in het buitengebied op 3 abstractieniveaus

| Niveau 1 | Niveau 2 | Niveau 3 |
|---------------------------|--|---|
| Landschappelijke waarde | Identiteitbepalendheid Passendheid | Horend bij landschapstype Soorten Vorm |
| Ecologische waarde | Natuurlijkheid/oorspronkelijkheid Soortenrijkdom Waarde als verbinding | Noodzaak tot beheer Voorkomen natuurlijke soorten Aantal soorten Aantal per soort Grootte Aanwezigheid barrières |
| Cultuurhistorische waarde | Identiteitbepalendheid | Horend bij landschapstype |
| Technische staat | Onderhoudstoestand Veiligheid voor verkeer Netheid | Dunningstoestand Snoei Overhang Dood hout Aanwezigheid zwerfvuil |

Bij het beoordelen van kwaliteitskenmerken is de grote moeilijkheid om voor elk kenmerk objectieve criteria te vinden. Voor de technische staat zijn wel objectieve criteria te formuleren. Voor de ecologische waarde is dit moeilijker. Een belangrijke kenmerk is het aandeel natuurlijke soorten en dit is in principe te bepalen (kost wel veel tijd).

De landschappelijke waarde is moeilijk op een objectieve wijze weer te geven. Hetzelfde geldt voor cultuurhistorische waarde.

Verder is een belangrijke vraag, welk niveau het beste aansluit bij het doel.

2.3 Mogelijkheden voor beoordeling van kwaliteitniveaus

2.3.1 Beoordelen op basis van kwaliteitsklassen

Een manier om de kwaliteit te classificeren is aan de hand van, vooraf gedefinieerde kwaliteitsklassen, zoals in het “Handboek voor Beheer van de kwaliteit van de openbare ruimte” voor groene, grijze en blauwe elementen. Kwaliteitsklassen voor groen in het buitengebied zouden er uit kunnen zien zoals aangeduid in tabel 5.

Tabel 5 Voorzet voor kwaliteitsklassen

| | Klasse 1 (hoog) | Klasse 2 (goed) | Klasse 3 (matig) | Klasse 4 (laag) |
|---------------------------|--|---|---|---|
| Cultuurhistorische waarde | Identiteitbepalend | hoort bij landschaptype | Hoort niet bij landschaptype maar past wel | Hoort niet in landschap thuis |
| Ecologische waarde | Zeer waardevol als natuurterrein of verbinding | Waardevol als natuurterrein of verbinding | Lage waarde als natuurterrein of verbinding | Geen waarde als natuurterrein of verbinding |
| Belevingswaarde | fraai | mooi | matig | lelijk |
| Technische staat: | | | | |
| - onderhoud | Prima | Goed | Achterstand | Veel achterstand |
| - fysieke veiligheid | Geen gevaar | Geen gevaar | Dood hout e.d. | Veel dood hout ed |
| - sociale veiligheid | Veilig | veilig | Veilig | Niet veilig |
| - nethed | Geen vuil | Enkel stuk vuil | Meerdere stukken vuil | Veel zwerfvuil |

In deze voorzet is het grote probleem dat de klassen niet “hard” zijn. Misschien zijn ze harder te maken, maar wellicht is dat voor de werkbaarheid niet nodig.

Met een dergelijk schema kan vervolgens steekproefsgewijs worden bepaald hoeveel procent van de verschillende beheercategorieën in de verschillende klassen valt. Tabel 6 geeft een voorbeeld van hoe een beoordelingsresultaat er dan voor een gebied uiteindelijk uit komt te zien.

Tabel 6 Voorbeeld van een beoordelingsoverzicht aan de hand van 4 kwaliteitsklassen

| Beheercategorie | % per kwaliteitsklasse | | | |
|-----------------------------------|------------------------|-----------|-----------|----------|
| | 1 (hoog) | 2 (goed) | 3 (matig) | 4 (laag) |
| Bomen | 30 | 50 | 20 | |
| Bomenrij (met of zonder struiken) | 50 | 40 | | 10 |
| Bosje | 10 | 80 | 10 | |
| Bos | | 100 | | |
| Erfbeplanting | 10 | 60 | 20 | 10 |
| Boomgaard | 20 | 40 | 10 | 30 |
| Berm | | 90 | 10 | |
| Grasland | | 90 | 10 | |
| Moeras(riet) land | | 80 | 10 | 10 |
| Overig natuurterrein | | 80 | 20 | |
| GEMIDDELD | 12 | 71 | 11 | 6 |

In dit voorbeeld valt het merendeel van het groen in kwaliteitsklasse 2 (goed), 12 % heeft een zeer goede kwaliteit, 11 % een matige en 6 % een lage kwaliteit. Van de beheercategorieën zijn het vooral de boomgaarden die een lage kwaliteit hebben. De bomenrijen scoren zeer goed.

Hiermee kan dus op een relatief snelle manier een overzicht worden verkregen.

2.3.2 Beoordelen op basis van kwaliteitskenmerken

Omdat er naar geheel verschillende soorten kwaliteitskenmerken wordt gekeken, is een andere mogelijkheid om voor elk afzonderlijk kenmerk een score aan te geven op een schaal van 1-10. Op deze wijze zouden alle beheercategorieën steekproefsgewijs beoordeeld kunnen worden. Men krijgt dan uiteindelijk een overzicht zoals vermeld in tabel 7. Sommige kwaliteitskenmerken kunnen wellicht nog worden opgesplitst in meerdere.

Tabel 7 Voorbeeld resultaat beoordeling kwaliteit per beheercategorie

| Beheercategorie | Kwaliteit | | | | | | |
|-----------------------------|-----------------|------------|--------------------|-----------|------------|---------|-----|
| | landschappelijk | ecologisch | cultuur-historisch | onderhoud | veiligheid | netheid | gem |
| Bomen | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Bomenrij (ev. met struiken) | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Bosje | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Bos | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Erfbeplanting | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Boomgaard | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Berm | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Grasland | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Moeras(riet) land | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| Overig natuurterrein | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |
| TOTAAL | 6 | 7 | 7 | 5 | 5 | 7 | 6 |

Beide systemen hebben voor- en nadelen. Een belangrijk verschil is dat het eerstgenoemde systeem inzicht geeft in de verdeling van een beheercategorie over de verschillende kwaliteitsklassen, terwijl het tweede systeem meer inzicht geeft in de variatie over de kenmerken.

3 De eerste workshop

3.1 Doel

De workshop heeft tot doel een verkenning uit te voeren van:

- welke beheercategorieën gemeenten onderscheiden voor groen in het buitengebied
- welke doelen/functies gemeenten aan dit groen toekennen
- welke kwaliteitskenmerken hiervoor bepalend zijn.

De resultaten van deze verkenning vormen een stap in de richting van een beoordelingssysteem voor de kwaliteit van groen in het buitengebied van gemeenten. De deelnemers aan de workshop zijn medewerkers van gemeenten. Dit betreft zowel medewerkers van beleidsafdelingen als van de uitvoerende dienst. In bijlage 3 staat een overzicht van de deelnemers aan de workshops.

3.2 Opbouw

De workshop is opgebouwd uit:

- een inleiding over kwaliteit(systematiek) voor stedelijk groen
- inleidende discussie over de schaal waarop kwaliteit beoordeeld moet worden, beheercategorieën en kwaliteitskenmerken
- een veldbezoek, waarbij een stuk landschap van het Binnenveld aan de noordzijde van Wageningen en hierbinnen verschillende beheercategorieën zijn bekeken
- afrondende discussie.

3.3 Resultaat

Schaalniveau

Er is een discussie op welk schaalniveau de kwaliteitsbeoordeling plaats moet vinden. Twee principes zijn besproken: vanuit beheercategorieën kan worden opgebouwd naar landschapniveau of vanuit het landschapniveau kan worden afgedaald naar beheercategorieën. Het laatste principe lijkt de voorkeur te hebben. Het landschap kan worden ingevuld aan de hand van landschapstypen. Het Landschapsbeleidsplan of landschapontwikkelingsplan kan hiervoor een goede insteek zijn. In sommige gevallen kan ook het Streekplan een handvat bieden.

Doelen en functies

Voor het beoordelen van kwaliteit is het nodig om doelen te kennen. Deze doelen moeten eerst worden gesteld op het niveau van landschap (af te leiden van bestaande plannen). Eventueel moeten hoofd- en neven-doelen worden geformuleerd.

Vanuit landschapniveau kan teruggewerkt worden naar het niveau van beheercategorie. Voor kwaliteit van groen in het buitengebied is het niveau van

beheercategorie niet persé nodig, maar bijvoorbeeld voor input in de Databank Gemeentelijk Groenbeheer wel.

Hierbij worden enkele opmerkingen gemaakt:

- elementen kunnen doelen/functies hebben die niet bekend zijn
- elementen kunnen in het landschap verscholen liggen
- ecologische doelen/functies zijn zeer lastig te ondervangen.

Kwaliteitsniveaus

Voor het buitengebied kan wellicht worden volstaan met 2 of 3 kwaliteitsklassen (bijv. waardevol, matig, niet aanwezig). Verschillen in klassen moeten wel meetbaar zijn.

Het zou mooi zijn wanneer 90% gehaald wordt. Met de beheercategorieën bermen, bomen, bosjes, bossen en water/blauwe elementen kan vermoedelijk reeds 90 % van de beheercategorieën worden gehaald.

Beheercategorieën

Op de gepresenteerde lijst ontbreken sloten, poelen, houtwallen en -singels, faunavoorzieningen. Het begrip “erfplanting” is erg ruim.

Kwaliteitskenmerken en –parameters

De genoemde kwaliteitskenmerken kunnen worden samengevat tot de volgende categorieën:

- Landschappelijk/cultuurhistorisch (authenticiteit)
- Ecologisch (indicatorsoorten/bomen/kruiden/subdoel vegetatietype)
- Technische kwaliteit
- Functionele (gebruiks)kwaliteit
- Belevingswaarde

Conclusies

Uit de workshop is gebleken dat het weergeven van de kwaliteit van groen in het buitengebied van gemeenten niet eenvoudig ligt. Er wordt in de praktijk niet met een eenduidig systeem voor groen in het buitengebied gewerkt.

Het lijkt er op dat kwaliteit op 2 schaalniveaus beoordeeld moet worden: op landschapsniveau en op beheercategorie-niveau. Voor beheercategorieën bestaat een lijst. Het ligt voor de hand om voor elk landschapstype een lijst van bijbehorende elementen/beheercategorieën te maken, waaraan een kwaliteitsklassificering gehangen kan worden.

4 Het systeem

4.1 Systeemvoorstel

Uit het voorgaande is gebleken dat:

- er in de praktijk behoefte is aan een kwaliteitbeoordeling op zowel object- als landschapsniveau (met koppeling)
- in ieder geval de volgende kenmerken betrokken moeten worden in het kwaliteitsstelsel: cultuurhistorische waarde, ecologische waarde, belevingswaarde, gebruikswaarde en technische staat.

Hiervan uitgaande is het schema van tabel 8 samengesteld om als basis te gebruiken voor de beoordeling van de kwaliteit van het groen.

Tabel 8 Voorstel voor kwaliteitsklassen

| | Klasse 1 (hoog) | Klasse 2 (goed) | Klasse 3 (matig) | Klasse 4 (slecht) |
|---------------------------|--|-------------------------------------|---|---------------------------------------|
| Cultuurhistorische waarde | identiteitbepalend | hoort bij landschapstype | hoort niet bij landschapstype maar past wel | hoort niet in landschap thuis |
| Ecologische waarde | zeer waardevol als habitat of verbinding | waardevol als habitat of verbinding | lage waarde als habitat of verbinding | geen waarde als habitat of verbinding |
| Belevingswaarde | hoog | goed | matig | laag |
| Gebruikswaarde | hoog | goed | matig | laag |
| Technische staat: | | | | |
| - onderhoud | prima | goed | achterstand | veel achterstand |
| - fysieke veiligheid | geen gevaar | geen gevaar | dood hout e.d. | veel dood hout ed |
| - sociale veiligheid | veilig | veilig | veilig | niet veilig |
| - netheid | geen vuil | enkel stuk vuil | meerdere stukken vuil | veel zwerfvuil |

De bruikbaarheid van een dergelijk systeem voor objectieve vergelijking van de kwaliteit van groen in verschillende gemeenten is groter naarmate er harde criteria voor de verschillende klassen te geven zijn. Hierover kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

Cultuurhistorische waarde

Voor het bepalen van de cultuurhistorische waarde is het vooral van belang of een groen element in het betreffende landschapstype thuishoort of niet. Sommige zijn zelfs bepalend voor de identiteit van het landschap.

Voor het bepalen van de cultuurhistorische waarde is dus een lijst nodig, waaruit voor elk landschapstype duidelijk wordt welke elementen identiteitbepalend zijn, welke er in thuis horen, welke er in voorkomen/niet in thuis horen maar wel passen en welke niet passen. Hiermee kan vervolgens voor elk element worden bepaald in welke kwaliteitsklasse het valt.

Voor de belangrijkste landschapstype is hiertoe een aanzet gegeven in bijlage 1.

Daarnaast kan dit ook worden opgehangen aan doelstellingen van landschapsbeleidsplan. Zo'n plan zal in de praktijk vaak leunen op landschapstypen en daarbij horende elementen, maar een gemeente kan ook een andere keuze doen. Als een groenelement aansluit bij zo'n beleidskeuze, moet dat ook positief worden gewaardeerd.

Ecologische waarde

Wat de ecologische waarde betreft gaat het vooral om de vraag of het om een waardevol habitat voor planten en/of dieren gaat of om een waardevolle ecologische verbinding tussen twee of meer terreinen.

De ecologische kwaliteit van een terrein is niet eenvoudig objectief in te delen in klassen. Het aandeel van de van nature aanwezige soorten (zowel flora als fauna) zou een goede maat kunnen zijn, of de aanwezigheid van/geschiktheid voor rode-lijstsoorten of doeltypen, maar afgezien nog van de afhankelijkheid hiervan van groeiplaats en ontwikkelingsstadium, vergt dit ook veel opnametijd.

Voorgesteld wordt voorlopig met de globaal aangeduide klassen te werken.

Een oplossing kan ook zijn om te kijken in hoeverre de het groenelement past in de lokale EHS, zoals vastgesteld in lokaal natuurplan, landschapsontwikkelingsplan, etc. Dit maakt monitoring ineens ontzettend veel makkelijk. Voorwaarde is wel dat zo'n plan er ligt.

De opbouw van het element zelf is ook van belang. Voor de ecologische kwaliteit is een belangrijke vraag of het element bestaat uit een inheems beplanting die in de streek thuishoort

Aldus komen we tot 3 mogelijkheden om de ecologische waarde te beoordelen: als een lokaal natuurplan of landschapsontwikkelingsplan aanwezig is, kan hieraan worden getoetst. Is dit niet aanwezig, dan kan worden ingeschat of het element van belang is voor de ecologische structuur en/of opgebouwd is uit thuishorende soorten.*Belevingswaarde*

Beleving van groen is een fenomeen dat samenhangt met persoonlijke smaak en voorkeur en daardoor moeilijk objectief te maken. Het is daarom zelfs twijfelachtig of het wel in dit systeem als kenmerk meegenomen moet worden. Voorgesteld wordt om het in dit systeem buiten beschouwing te laten.

Overigens zijn er in de andere elementen (cultuurhistorie, ecologie, gebruik en technische staat) elementen aanwezig die mede van belang zijn voor de belevingswaarde.

Gebruikswaarde

Groen wordt gebruikt voor allerlei doeleinden: recreëren, sporten, verkeersgeleiding, perceelsbegrenzing, bescherming tegen zon/wind/regen voor vee enz. Sommige elementen worden veelvuldig en voor meerdere doeleinden gebruikt, bijvoorbeeld kleine boscomplexen (sport, recreatie, natuur, hout), andere elementen maar weinig (bijvoorbeeld solitaire boom). De indeling hoog, goed, matig, laag zou dan ook kunnen slaan op het aantal gebruiksvormen, bijvoorbeeld resp. 4 of meer, 1- 3 , 1 of geen gebruiksvormen.

Meestal is er sprake van 1 of 2 hoofdgebruiksvormen. Voor de kwaliteit is niet alleen het aantal gebruiksvormen, maar ook de geschiktheid van het groenelement voor deze gebruiksvormen, en ook de intensiteit van het daadwerkelijke gebruik.. Nu komt de geschiktheid van het groenelement voor een belangrijk deel naar voren in de technische staat. Deze hoeft dus niet bij gebruikswaarde te worden meegenomen.

De gebruiksimpensiteit kan wel worden meegenomen en is vooral van belang bij gebruiksvormen als recreatie en sport.

Ook bij andere gebruiksvormen kan de gebruiksimpensiteit eventueel worden meegenomen

Hieronder is een voorlopige lijst van verschillende gebruiksvormen weergegeven.

Tabel 9 Gebruiksvormen en gebruiksimpensiteit

| Gebruiksvorm | Gebruiksimpensiteit |
|------------------------------|----------------------------------|
| recreatie | laag tot hoog (aantal bezoekers) |
| sport | laag tot hoog (aantal bezoekers) |
| verkeersgeleiding | |
| perceelsbegrenzing | |
| productie (gras, hout e.d.) | |
| bescherming (zon, wind e.d.) | |
| waterberging, -afvoer | |
| begraafplaats | |

Technische staat

De technische staat van een element slaat vooral op de onderhoudstoestand. Daarnaast spelen veiligheid (zowel fysieke als sociale veiligheid) en netheid (aanwezigheid van zwerfvuil) een rol. Hiervoor zijn in tabel 8 reeds criteria aangeduid. Ze komen terug in tabel 10.

Aldus komen we tot het volgende schema voor de beoordeling van de kwaliteit van groene elementen buiten de bebouwde kom. Als voorbeeld is de tabel voor 3 elementen ingevuld.

Tabel 10 Beoordelingstabel voor de kwaliteit van groene elementen

| Nr. | type element | KWALITEIT *) | | | | | | |
|-----|--------------|------------------------|------------|---------|-----------|-----------------------|-----------------------|-------------|
| | | Cultuur- historisch | ecologisch | gebruik | onderhoud | fysieke veiligheid | sociale veiligheid | nethei d |
| 1 | bosje | 2 | 2 | 3 | 3 | 1 | 1 | 2 |
| 2 | boom | 3 | 3 | 1 | 2 | 2 | 1 | 1 |
| 3 | boomrij | 2 | 3 | 2 | 2 | 2 | 1 | 4 |
| 4 | enz. | | | | | | | |

*)BETEKENIS KWALITEITSKLASSEN

| | Klasse 1 (hoog) | Klasse 2 (goed) | Klasse 3 (matig) | Klasse 4 (slecht) |
|---------------------------|---|--|---|--|
| Cultuurhistorische waarde | identiteitbepalend **) | hoort bij landschapstype**) | hoort niet bij landschapstype maar past wel | past niet in landschap |
| Ecologische waarde | zeer waardevol als habitat of verbinding (zie beleidsplan) | waardevol als habitat of verbinding (zie beleidsplan) | lage waarde als habitat of verbinding (zie beleidsplan) | geen waarde als habitat of verbinding (zie beleidsplan) |
| | zeer belangrijk onderdeel van ecologische structuur | belangrijk onderdeel van ecologische structuur | onbelangrijk onderdeel in ecologische structuur | niet passend in ecologische structuur |
| | element bestaat overwegend uit levensgemeenschap die spontaan gevestigd is met ter plaatse thuishorende soorten | element bestaat deels uit aangeplante, gezaaide soorten, maar vormt levensgemeenschap bestaande uit vegetatie die in gebied thuishoort | element bestaat uit aangeplante, gezaaide soorten, met maar weinig soorten die in gebied thuishoren | element bevat vooral cultuurlijke elementen en biedt weinig ruimte aan soorten die ter plaatse thuishoren. |
| Gebruikswaarde*** | > 3 gebruiksvormen en/of gebruiksimpensiteit zeer hoog | 1-3 gebruiksvormen en/of gebruiksimpensiteit hoog | 1 gebruiksvorm en/of gebruik extensief | geen gebruik |
| Technische staat: | | | | |
| - onderhoud | prima | goed | iets achterstand | veel achterstand |
| - fysieke veiligheid | geen gevaar | gering gevaar (weinig dood hout e.d.) | iets dood hout e.d. | veel dood hout ed |
| - sociale veiligheid | zeer veilig (dwz uitstekende zichtbaarheid; grote aanwezigheid mensen en/of toezicht aanwezig) | veilig dwz goede zichtbaarheid, en redelijk veel mensen aanwezig | redelijk veilig; redelijk goede zichtbaarheid en voldoende mensen aanwezig | zichtbaarheid belemmerd; weinig aanwezigheid mensen |
| - netheid | geen vuil | enkel stuk vuil | meerdere stukken vuil | veel zwerfvuil |

**) hiervoor moet per landschapstype een lijst worden gemaakt

***) gebruiksimpensiteit alleen voor gebruiksvormen recreatie en sport

Aan de hand van de beoordelingsresultaten van alle of een steekproef van alle elementen in een gebied kan worden vastgesteld hoe de kwaliteit van de voorkomende typen elementen in dat gebied is. De kwaliteit kan worden weergegeven als een procentuele verdeling over de 4 kwaliteitsklassen of in een gemiddeld cijfer. Hiermee is eventueel een gemiddeld cijfer voor alle groen in een gebied te berekenen.

4.2 Werking systeem: de tweede workshop

Het systeem is door projectmedewerkers en deelnemers aan de eerste workshop getoetst in het veld. Voor deze toetsing is een beoordelingsformulier gebruikt waarop deelnemers de kwaliteit van enkele groene elementen in hun gemeente daadwerkelijk konden vastleggen. Het beoordelingsformulier is opgenomen in bijlage 2.

Om de ervaringen van deze toetsing te bundelen is een tweede workshop georganiseerd. Doel van deze workshop was het in beeld brengen van mogelijkheden en beperkingen van het voorgestelde systeem.

Hiervoor zijn de volgende vragen van belang:

- is de definiëring van de klassen werkbaar, zoniet wat schort er aan?
- is de klassenindeling werkbaar, zoniet wat schort er aan?
- wat kunnen we met de beoordeling?

In de workshop kwam het volgende naar voren:

1. *Cultuurhistorische waarde*

De cultuurhistorische waarde is een zeer belangrijk kwaliteitskenmerk. Om de cultuurhistorische waarde op een doelgerichte wijze te kunnen vaststellen is het vooral noodzakelijk te toetsen in hoeverre het groene element past in het landschap.

Hierbij zijn twee benaderingen denkbaar:

1. een toets op basis van een 'objectieve' lijst van welke groenelementen passen en karakteristiek zijn voor bepaalde landschappen;
2. een toets in hoeverre de groenelementen aansluiten bij het beleid van de gemeente ten aanzien van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Vanuit de gemeentelijke beleidsmedewerkers wordt een sterke voorkeur voor de tweede benadering benadrukt. Om dat te kunnen doen kan worden bekeken in hoeverre het groenelement past in het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) of een soortgelijk door de gemeente vastgesteld plan. De doelen moeten daarin zijn vastgelegd. Als de gemeente geen doelen heeft ontwikkeld is het niet mogelijk onafhankelijk te toetsen in hoeverre het groene element bijdraagt aan de cultuurhistorische waarde. Indien deze doelen in een LOP zijn vastgelegd, dan kan in de regel (mogelijk zonder veldbezoek) het belang van het groen worden vastgesteld voor de cultuurhistorische/ landschappelijke waarde. Hierbij kan worden vastgesteld of het betreffende groen past in het LOP, en of het element in het LOP wordt beschouwd als van gering, matig, groot of zeer groot belang.

2. Ecologische waarde

De ecologische waarde is een zeer belangrijk kwaliteitskenmerk. Om de ecologische waarde op een doelgerichte wijze te kunnen vaststellen is het vooral noodzakelijk te toetsen in hoeverre het groene element past in de gemeentelijke planvorming op het gebied van natuur, bijv een vastgestelde gemeentelijke ecologische infrastructuur, een natuurplan of een landschapsplan. Soms zijn natuurdoelen verwoord in een groenbeleidsplan of een groenbeheerplan. Als de gemeente geen doelen heeft ontwikkeld is het niet mogelijk onafhankelijk te toetsen in hoeverre het groene element bijdraagt aan de ecologische waarde. Als de doelen zijn vastgelegd, dan kan in de regel zonder veldbezoek de ecologische waarde worden vastgesteld. Hierbij wordt bekeken in hoeverre het groene element in geringe, matige, grote of zeer grote mate bijdraagt aan het behalen van de gestelde doelen.

Uiteraard kunnen monitoringgegevens over aanwezige planten- en diersoorten in en rond het groene element in beschouwing worden genomen. Deze gegevens ontbreken echter in veel gevallen en dan kan met de geschetste systematiek toch op een snelle wijze dit kwaliteitsaspect worden bepaald.

3. Gebruikswaarde

Alle betrokkenen konden slecht uit de voeten met de wijze van vaststelling van de gebruikswaarde in de voorgestelde systematiek. Wel vond iedereen het aspect gebruik belangrijk, maar het aantal gebruiksvormen of de gebruiksiteit sec zijn geen goede parameters.

Alternatieve oplossingen voor dit kwaliteitskenmerk werden in de workshop niet aangedragen. Wellicht verdient het aanbeveling om de gebruikskwaliteit niet technisch vast te stellen, maar in overleg met betrokken burgers. Hiervoor zou het instrument van de schouw kunnen worden gebruikt, waarbij dorpsraden of bijv in Wageningen, de Vereniging 'Vrienden van de Eng' zouden kunnen worden ingezet. Ook zou het onderwerp aan de orde kunnen komen in de gemeentelijke enquête die veel gemeenten over diverse onderwerpen bij hun bewoners afnemen. Indien dit aspect op deze wijze wordt vastgesteld, is het beter te spreken van gebruikerstevredenheid.

Het is beter dit kwaliteitskenmerk buiten het systeem te laten.

4. Technische staat

Voor beheerders van gemeenten is de technische staat van de groene elementen een belangrijk kwaliteitsaspect dat zich goed in het veld laat vaststellen. Dit instrument komt ook tegemoet aan de behoefte om goed in beeld te brengen of er binnen de gemeenten sprake is van onderhoudsachterstanden en of er budgetten moeten worden gereserveerd om deze in de toekomst te kunnen aanpakken.

Beleidsmedewerkers zijn in potentie geïnteresseerd in de uitkomsten van deze monitoring, omdat het totaalbeeld ervan iets zegt over het functioneren van het groen en bijv. de ecologische of cultuurhistorische de functievervulling.

Om de monitoring goed te kunnen uitvoeren is er wel een uitgebreidere toelichting nodig op enkele onderdelen van de technische staat, eventueel voorzien van foto's

(conform Handboek Openbare Ruimte). Dit gaat dan om de onderdelen onderhoudstoestand en netheid.

Bij de fysieke veiligheid doet zich de vraag voor of deze ook bepaald moet worden in groene elementen waarbij publiek geen gevaar loopt.

De sociale veiligheid is een lastig onderdeel van dit kwaliteitskenmerk. Zoals het in de eerste versie is ingevuld, waarbij het afhankelijk is van aan de ene kant de zichtbaarheid en aan de andere kant de mate van aanwezigheid van mensen (en evt. toezicht), is het niet werkbaar.

Voor groenelementen met een belangrijke cultuurhistorische en ecologische waarde zou bij de technische staat ook het 'functioneren' kunnen worden beoordeeld.

Bijvoorbeeld 'hoog'; 'goed/ in ontwikkeling'; 'matig' en 'slecht'.

Als voorbeeld: een berm met een ecologische waarde kan slecht zijn indien het maaibeheer niet is afgestemd op deze ecologische waarde (bijv. klepelen).

Het functioneren kan 'goed/in ontwikkeling' zijn bijvoorbeeld bij een bomenrij met een belangrijke cultuurhistorische waarde die echter juist is aangeplant en nog niet is uitgegroeid.

Bij de tweede workshop is afgesproken het systeem in bovenstaande zin aan te passen (zie bijlage 2) en te toetsen in een praktijk situatie. Hiertoe is een veldbezoek gebracht aan het gemeentelijk groen buiten de bebouwde kom van de gemeente Groesbeek.

5 Toets systeem in Groesbeek en Boxtel

5.1 Excursie Groesbeek

Op 17 november is een veldexcursie in Groesbeek georganiseerd. Ter voorbereiding is het landschapsbeleidsplan van de gemeente Groesbeek van 1997 en het Landschapsonwikkelingsplan (Blerck & Ziel 2000) geanalyseerd.

Het Landschapsbeleidsplan van de gemeente Groesbeek heeft een landschapvisie. Bij de excursie wordt mede bekeken in hoeverre op basis van de landschapvisie in dit plan de cultuurhistorische en de ecologische waarde van groene elementen kan worden bepaald.

In de landschapvisie worden enkele algemene aandachtspunten gegeven en enkele punten per deelgebied:

| onderwerp | cultuurhistorisch | ecologisch |
|--------------------------------------|---|--|
| Algemeen | | |
| erfplanting | Rond boerderijen + | Broedvogels, zoogdieren, amfibieën |
| bermbeheer | | Gezoneerd en gedifferentieerd maaien en afvoeren |
| bomenlanen | Voor de structuur van landschap (oude laansystemen) | Zijn verbindende elementen (vogels/insecten) |
| Banen (cultuurhistorische wegen) | Beplant in bosgebied | |
| Afschermdende beplanting dorpsranden | Onbeplant daarbuiten | |
| | Overgang Groesbeek naar landelijk gebied gewenst | |
| Deelgebied 1 stuwwal | | |
| bossen | Uitzicht vanaf stuwwal over landschap (m.n. bij droogdalen) | Aanwezigheid kruidenrijke kapvlaktes (cyclisch kapbeheer;; Verloving; Brede overgangszones paden in bossen en randen bossen ; Stelsel kleine landschapselementen als overgangszones met Reichswald Kleve |
| heide | | Open tot half open houden; Structuurrijke overgangen naar bos Aansluiten op spoorlijn; begrazingsbeheer |
| (oude) spoorlijn | | Belangrijk als verbindingzone |
| Leemkuil | | Lokaal struweelopsalg wenselijk Uitgekiend begrazingsbeheer noodzakelijk voor goede waarde (nu marginaal) Omresteren en hondenloosloopverbod ivm begrazing |
| Sprenge | Cultuurhistorisch | Plaatselijk openkappen en |

| | | |
|--|--|--|
| | Hydrologisch moeilijk om verdroogde sprengen weer watervoerend te krijgen | verwijderen strooisellaag (bijv bij Merwijkselaan) |
| <hr/> | | |
| <i>Deelgebied 2/6 noordelijk en zuidelijk hellinggebied</i> | Noordelijk open en overgang van stuwwal naar lage midden Zuidelijk halfopen karakter Gevarieerde bosrand en geleidelijk overgang | |
| <i>noordelijk</i> | Versterking houtwallen en hagen | Verbetering van mogelijkheden voor struweelvogels en marterachtigen |
| <i>Zuidelijk</i> | | Ecologisch interessant |
| Graften | In combinatie van langgerekte bosjes versterking van landschappelijke structuur en erosievoorkomend | |
| Bomenlanen | Bestaande bomenlanen en struwelen langs wegen behouden voor lange termijn | |
| Steilranden | Herstel, herprofilering, aanbrengen beplanting | Evt begrazen (ca. 0,3 gve/ha) of gefaseerd maaibeheer voor soortenrijke vbegetatie |
| Houtwallen/bosjes | | Voorwaarde voor behoud natuurwaarden Versterken van de structuur en onderlinge verbindingen (tbv fauna) |
| Reliëf/glooiingen | Geaccentueerd door bomen, boomgroepen op toppen glooiing | |
| Galgenhei | Bij herstel (verwijderen spontane opslag en aanplant) landschappelijk en cultuurhistorisch waardevol | Natuurherstel tot structuurrijke hei |
| <hr/> | | |
| <i>Deelgebied 4 en 5 Lage middengebied</i> | | |
| Groesbeek e.a. beken (Leigraaf, Drulse beek en Groesbeek) | Landschappelijke en ecologische betekenis nu beperkt; integrale ontwikkeling: natuurlijke oevers, plasbermen, poelen, begeleidend natuurlijke bosjes (ook in stedelijk gebied) | |
| Kleinschalige beplantingen, kavelgrensbeplantingen | Handhaven | |
| Kwelsituaties | Optimaliseren | |
| De Bruuk | | 1 ^e prioriteit bij natuurwaarden (vooral verdrogingsbestrijding (opzetten peilen)) |
| <hr/> | | |

Werkwijze

Tijdens de excursie in Groesbeek is getoetst of de monitoring van de groenelementen met betrekking tot cultuurhistorische en ecologische waarde goed mogelijk is op basis van het landschapsbeleidsplan van de gemeente Groesbeek.

De technische staat wordt daarbij in het veld getoetst.

De toets is uitgevoerd door vier groenelementen te beoordelen. Deze elementen zijn aangedragen door het hoofd groenbeheer van de gemeente Groesbeek. De

elementen liggen met name in het Lage Middengebied van de gemeente (deelgebieden 4 en 5 Landschapsbeleidsplan Groesbeek).

Het eerste element betreft een zojuist aangelegde ecologische verbindingzone van ca. 15 meter breed ten behoeve van de das tussen de grens bij het Reichswald Kleve en het Nederrijk.

Het tweede element betreft een veldweg die verbreed is van 6-16 meter, de Vlierenburgseweg.

Het derde element betreft het gebied rond het ooievaarsnest, een element van enkele hectare waarbij een plasdraszone is ontstaan door het verwijderen van de bovenlaag.

Het vierde element betreft de Drulsebeek./Wilhelminaweg. Hier heeft de Drulsebeek meer ruimte gekregen voor hermeandering.

In onderstaande tabel staan de resultaten van de toets weergegeven.

| Nr. | type element | KWALITEIT *) | | | | | | |
|-----|----------------------------|--|------------|--|--------------------|--------------------|---------|--|
| | | Op basis van gemeentelijke planvorming | | Daadwerkelijk in het veld functioneren | | | | |
| | | Cultuurhistorisch | ecologisch | Cultuurhistorisch /ecologisch | Onderhoudstoestand | fysieke veiligheid | netheid | |
| 1 | Ecologische verbindingzone | 1-2 | 1-2 | 2-3*** | 3**** | 1 | 1 | |
| 2 | Veldweg | 1 | (2) | 2 | 2 | 2 | 2 | |
| 3 | Kwelgebied | 1-2 | 1-2 | 2** | 2 | 2 | 2 | |
| 4 | Beek en oevers | 1-2 | 1-2 | 2-3* | 2 | 1 | 1 | |

Waardering :

- 1: uitstekend * in ontwikkeling; meandering en erosie oevers zal op termijn
- 2: goed ecologische toestand verder verbeteren
- 3: matig ** om dit op termijn goed te willen beoordelen dient er een
- 4. slecht beheersplan te zijn met concreet ingevulde terreindoelen

*** de verbindingzone bestaat uit bosschages en gras. De bosschages liggen op grote afstand waardoor het de vraag is of de verbindingzone als zodanig door de das gaat worden gebruikt.. Er ontbreekt een concreet beheersplan zodat dit lastig toetsbaar is.

**** de bosschages bestaan uit eik, vuilboom en hazelaar. Alle eiken zijn dood.

Het blijkt dat een monitoring van het functioneren in het veld in twee gevallen moeilijk is omdat de terreindoelstellingen abstract zijn geformuleerd in het Landschapsbeleidsplan of Landschapsonwikkelingsplan.

5.2 Toets systeem in Boxtel

5.3 Toets systeem in Boxtel

Voor Boxtel zijn de doelstellingen van het beheer vastgelegd in het Landschapsbeleidsplan “De Meijerij” (1992). De ruimtelijke kwaliteiten zijn voor Boxtel uitgewerkt in de StructuurvisiePlus (2002). Voor de plattelandsvernieuwing en de

invulling van de ecologische structuur worden tal van projecten gerealiseerd (zie Lokaal ecologisch raamwerk 2002; Buitengebied Boxtel 1999).

Bij de excursie zijn een aantal projecten bezocht en beoordeeld.

Deze projecten zijn:

1. Meanderende loop Kleine Aa bij vistrap Kalksheuvel
2. Vistrap Heerenbeek (bij uitmonding in Smalwater)
3. Meandering Heerenbeek (nabij begraafplaats Heeren)
4. Dijkje Goossen Bunder

Bij het eerste project bleek dat door massale aanwezigheid van schietwilg het zicht op De Kleine Aa werd weggenomen. Dit verkleint het draagvlak van de bewoners en boeren voor dit type natuurherstel. Hier ligt een belangrijke opgave voor de gemeente en het waterschap op het punt van communicatie. Indien de wilgen uitgroeien zal er na een aantal jaren een meer doorzichtige situatie ontstaan. Het beheerplan geeft geen aanknopingspunten om de aanwezigheid van de schietwilg te beoordelen. Aan de andere kant van de weg is de schietwilg (nog) niet aanwezig, vermoedelijk door de aanwezigheid van grazers hier.

Het tweede project was pas aangelegd. Voor de vistrap is hier gebruik gemaakt van stenen die vast zijn aangebracht.

Het derde project betreft een recent uitgevoerde breed uitgelegde hermeandering. Er is hier gekozen voor kunstmatig aangelegde meanders die niet gebaseerd zijn op de loop uit het verleden.

Het vierde project betreft een oud dijkje met aan beide zijden een houtwal met meer overstaanders dan gebruikelijk. In de houtwal wordt pleksgewijs hout achtergelaten voor broedvogels, amfibieën, etc.

| Nr. | type element | KWALITEIT *) | | | | | | |
|-----|------------------------------|--|------------|--|---------------------|--------------------|---------|--|
| | | Op basis van gemeentelijke planvorming | | Daadwerkelijk in het veld functioneren | | | | |
| | | cultuurhistorisch | ecologisch | Cultuur-historisch /ecologisch | Onderhouds-toestand | fysieke veiligheid | netheid | |
| 1 | Meanderende loop Kalksheuvel | 2 | 2 | 2* | 1 | 1 | 2 | |
| 2 | Vistrap Heerenbeek | 2 | 2 | 2 | 2 | 1 | 1 | |
| 3 | Meandering Heerenbeek | 2 | 2 | 2-3** | 2 | 1 | 1 | |
| 4 | Dijkje Goossen Bunder | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | 1 | |

* staat veel schietwilg. Werd door aanwezigen niet als negatief beoordeeld

** verbinding onder weg is nog niet aangepakt. Knelpunt

Bij de inventarisatie in het veld werd het als gemis ervaren dat het recreatieve gebruik en de geschiktheid ervoor niet in het systeem wordt meegenomen.

5.4 Resultaten toetsen Groesbeek en Boxtel

Concreet ingevulde doelstellingen zijn noodzakelijk

Het blijkt redelijk goed mogelijk op basis van het landschapsbeleidsplan te toetsen of een bepaald groenelement voldoet aan de gewenste cultuurhistorische en ecologische waarden. Dit lukt goed, indien er in het landschapsbeleidsplan concreet is aangegeven welke soort ontwikkelingen gewenst zijn. Bijvoorbeeld bij het gebied rond het ooievaarsnest, waar de terreinontwikkeling goed aansluit op de in het landschapsplan aangegeven wens om kwelsituaties te optimaliseren. Veel lastiger wordt het echter om het daadwerkelijk functioneren van dit gebied te waarderen. Voor dit gebied zijn geen nadere doelstellingen geformuleerd in het landschapsbeleidsplan (noch in het LOP) en ook ontbreekt een beheersplan. Dat maakt het moeilijk om het functioneren te monitoren. Het is onduidelijk in hoeverre de beheerder bijv. een natte heide, een moerasbos, een nat grasland, of bijvoorbeeld een gevarieerd terrein met een afwisseling van bosjes en grazige vegetaties moet nastreven.

Conclusie is dat, indien het landschapsbeleidsplan de doelstellingen niet (voldoende) concreet zijn geformuleerd, er behoefte is aan een beheersplan met concrete terreindoelstellingen om het functioneren goed te kunnen toetsen. Indien dit niet concreet is aangegeven, is monitoring van het functioneren niet goed mogelijk.

Een zelfde situatie werd aangetroffen bij het eerste element, de vijftien meter brede verbindingszone. Hier werd geconstateerd dat de afstand tussen de bosschages groot is, waardoor de verbindingszone voor bijvoorbeeld de das, niet goed werkt. Wat ontbreekt is echter een duidelijke formulering voor welke doelsoorten de ecologische verbindingszone is bedoeld en welke inrichting en beheer daartoe nodig zijn.

Voor de groenbeheerder betekent dit in de praktijk dat niet altijd duidelijk is hoe het groene element moet worden beheerd. Er ontbreken duidelijke en naar het beheer vertaalbare doelstellingen. Dit betekent tegelijkertijd ook dat monitoring van de kwaliteit van de groene elementen moeilijk tot onmogelijk is, omdat niet (precies genoeg) duidelijk is welke beheersdoelstellingen gelden.

Cultuurhistorische en ecologische waarde: functioneren in veld beoordelen

Het is redelijk goed mogelijk de cultuurhistorische en ecologische waarden van een groenelement te bepalen aan de hand van de geformuleerde doelstellingen in een landschapsbeleidsplan e.d. Hierbij gaat het om de vraag in hoeverre een dergelijk element past in de doelstellingen voor het gebied.

Aanvullend hierop is het echter noodzakelijk om voor deze waarden in het veld het functioneren van het groenelement te beoordelen. Een groenelement dat uitstekend past in het landschapsbeleidsplan kan immers (nog) niet als zodanig functioneren. Als voorbeeld een pas aangelegde bomenrij: deze kan uitstekend in het landschapsbeleidsplan passen, maar functioneert nog niet direct als zodanig in de praktijk. Dit is pas het geval indien de bomenrij verder is uitgegroeid.

Nader bekeken moet worden of het in het veld beschouwen van het cultuurhistorisch/ ecologisch functioneren noodzakelijk is als de monitoring op kantoor uitwijst dat het betreffende groenelement matig of slecht functioneert.

Recreatieve geschiktheid en beleving

In het voorliggende systeem is de recreatieve geschiktheid en beleving niet expliciet meegenomen. Uiteraard kan een goede ecologische en cultuurhistorische kwaliteit wel een aanwijzing hiervoor zijn, maar dat hoeft niet het geval te zijn.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Net als bij andere onderzoeken is gebleken dat kwaliteit van groen een complexe zaak is. In de eerste plaats kan kwaliteit van groen in het buitengebied op landschapsschaal worden bekeken of op het niveau van de elementen, cq. beheercategorieën.

Een belangrijke conclusie is dat bij gemeenten eigenlijk behoefte is aan beide. Op landschapsschaal wil men vooral kijken naar de ecologische en cultuurhistorische waarde. Toetsstenen hiervoor zijn in eerste instantie de beleidsplannen (het meest voorkomende is een landschapsbeleidsplan of landschapsontwikkelingsplan).

Daarnaast vindt men het functioneren en de technische staat van de elementen van belang. Deze kwaliteitsaspecten moeten in het veld worden beoordeeld.

Met een korte beschrijving van vier kwaliteitsniveaus voor ecologische waarde, cultuurhistorische waarde, functioneren en technische staat is het in principe goed mogelijk gemeentelijk groen in het buitengebied te beoordelen.

Bij de toets van het systeem in de praktijk kwam het volgende naar voren.

Monitoring is een goed middel voor de evaluatie van het beheer van groene elementen indien de doelstellingen van het terrein zijn vastgelegd in beleids- en beheerplannen. Indien deze niet zijn opgesteld is een monitoring van het functioneren niet goed mogelijk.

Deze koppeling van de kwaliteitsmonitoring aan de gestelde doelen maakt een adequate aan de plaatselijke situatie aangepaste monitoring goed mogelijk.

Voor het vergelijken van monitoringsresultaten tussen verschillende beheerders kan het een complicatie zijn. Indien de doelen van bepaalde groenelementen zeer verschillen, heeft een vergelijking van de monitoringsresultaten op element-niveau niet veel zin.

Wel kan het gemiddelde resultaat van de monitoring van verschillende beheerders met elkaar worden vergeleken. Dit gemiddelde resultaat geeft aan op welke wijze de groenelementen gemiddeld overeenkomen met de aan dat groen gestelde doelen.

6.2 Aanbevelingen

Het resultaat van dit project is tot stand gekomen in interactie met een beperkt aantal gemeenten. De toetsing heeft ook slechts in een paar gemeenten plaats gevonden. Het verdient aanbeveling om dit in meer gemeenten en voor meer elementen te doen. Dit kan wellicht worden gecombineerd met opnamen voor de Databank Gemeentelijk Groenbeheer. Een van de uiteindelijke doelen van de beoordelingsystematiek is het toepassen op het groen van gemeenten, die hieraan

deelnemen, vooral met het oog op de variatie in kosten van verschillende beheercategorieën groen.

Het verdient aanbeveling te bezien of in de monitoring ook de gebruikswaarde van groene elementen kan worden meegenomen. De in het eerste systeemvoorstel gehanteerde invullingen (aantal vormen van gebruik) zou kunnen worden vervangen door specifiek te kijken naar de recreatieve geschiktheid en beleving.

Literatuur

Blerck H.J.J.C.M. VAN & H.W. van Ziel 2000. *Omarm die veelkleurigheid! Ontwikkel en herstel de verbanden in het landelijk gebied. Regionaal Landschapsontwikkelingsplan voor de gemeenten Groesbeek, Millingen a/d Rijn, Ubbergen.*

Buitengebied Boxtel in 2010. Ruimte voor Boeren, Burgers en Buitenlui. 1999. Totaalvisie en Uitvoeringsprogramma Plattelandsvernieuwing. Buro Coördinaat. Oisterwijk.

Dijkstra, H., E.J.M. Aertsen, H.G. Baas, H. van Blitterswijk & M.S. Pels 2003. *Meetnet kleine landschapselementen. Meetdoelen en typologie.* Alterra, Alterra-rapport 646. Wageningen.

Hoogenboom, F.G.G., C. N. Niemeijer, R.A.M. Schrijver, J.H. Spijker & E.A. de Vries, 2003. *Databank Gemeentelijk Groenbeheer, rapportage boekjaar 2001.* Alterra & Landbouw-Economisch Instituut. Wageningen/Den Haag

Hoogeveen, Y. R. & J. Vreke (eindredactie) 2000. *Proef op de zon. Indicatoren voor de kwaliteit van de Groen Ruimte.* Alterra, Alterra-rapport 059, Wageningen.

Landschapsbeleidsplan 1997. Gemeente Groesbeek. Arcadis Heidemij Advies.

Landschapsbeleidsplan "De Meijerij" 1992. Stadsgewest 's-Hertogenbosch. Grontmij en BTL-Planburo. Eindhoven en Vught.

Lokaal ecologisch raamwerk op gemeentegronde gemeente Boxtel 2002. Versie uitvoeringsbegeleiding. Opgesteld dd 23-11-2001. Aangepast 17-2-2002. BTL Planburo. Haaren.

Oosterbaan, A., C.A. van den Berg, H. van Blitterswijk, A.J. Griffioen, J.Y. Frissel, H.G. Baas & M.S. Pels 2004. *Meetnet Kleine Landschapselementen; studie naar haalbaarheid en kosten aan de hand van drie proefinventarisaties.* Alterra, Alterra-rapport 897 (in prep.)

STAD en Alterra 2003. Handboek Beheer kwaliteit openbare ruimte.

StructuurvisiePlus Boxtel 2002. Wissing stedenbouw en ruimtelijke vormgeving. In opdracht van Gemeente Boxtel.

Bijlage 1 Kwaliteit van Groene Elementen

KWALITEIT VAN GROENE ELEMENTEN

| Nr. | type element | KWALITEIT *) | | | | | | |
|-----|--------------|-------------------|------------|---------|-----------|--------------------|--------------------|---------|
| | | cultuurhistorisch | ecologisch | gebruik | onderbond | fysieke veiligheid | sociale veiligheid | netheid |
| 1 | bosje | 2 | 2 | 3 | 3 | 1 | 1 | 2 |
| 2 | boom | 3 | 3 | 1 | 2 | 2 | 1 | 1 |
| 3 | boomrij | 2 | 3 | 2 | 2 | 2 | 1 | 4 |
| 4 | | | | | | | | |
| 5 | | | | | | | | |
| 6 | | | | | | | | |
| 7 | | | | | | | | |

*)definiëring kwaliteitklassen

| | Klasse 1 (hoog) | Klasse 2 (goed) | Klasse 3 (matig) | Klasse 4 (slecht) |
|---|--|---|---|--|
| Cultuurhistorische waarde | identiteitbepalend **) | hoort bij landschapstype**) | hoort niet bij landschapstype maar past wel | past niet in landschap |
| Ecologische waarde | zeer waardevol als habitat of verbinding (zie beleidsplan) zeer belangrijk onderdeel van ecologische structuur element bestaat overwegend uit levensgemeenschap die spontaan gevestigd is met ter plaatse thuishorende soorten | waardevol als habitat of verbinding (zie beleidsplan) belangrijk onderdeel van ecologische structuur element bestaat deels uit aangeplante, gezaaide soorten, maar vormt levensgemeenschap bestaande uit vegetatie die in gebied thuishoort | lage waarde als habitat of verbinding (zie beleidsplan) onbelangrijk onderdeel in ecologische structuur element bestaat uit aangeplante, gezaaide soorten, met maar weinig soorten die in gebied thuishoren | geen waarde als habitat of verbinding (zie beleidsplan) niet passend in ecologische structuur element bevat vooral cultureelrijke elementen en biedt weinig ruimte aan soorten die ter plaatse thuishoren. |
| Gebruikswaarde*** | > 3 gebruiksvormen en/of gebruiksfrequentie zeer hoog | 1-3 gebruiksvormen en/of gebruiksfrequentie hoog | 1 gebruiksvorm en/of gebruik extensief | geen gebruik |
| Technische staat: - onderhoud - fysieke veiligheid - sociale veiligheid - netheid | prima geen gevaar zeer veilig (dwz uitstekende zichtbaarheid; grote aanwezigheid mensen en/of toezicht aanwezig) geen vuil | goed gering gevaar (weinig dood hout e.d.) veilig dwz goede zichtbaarheid, en redelijk veel mensen aanwezig enkel stuk vuil | iets achterstand iets dood hout e.d. redelijk veilig; redelijk goede zichtbaarheid en voldoende mensen aanwezig meerdere stukken vuil | veel achterstand veel dood hout ed zichtbaarheid belemmerd; weinig aanwezigheid mensen veel zwerfvuil |

**) hiervoor moet per landschapstype een lijst worden gemaakt

***) gebruiksfrequentie alleen voor gebruiksvormen recreatie en sport

Alterra 2004

Bijlage 2 Kwaliteit van Groene Elementen: Formulier II

| Nr. | type element | Kwaliteit *) | | | | | | |
|-----|--------------|--|------------|---------------------------------------|--------------------|--------------------|---------|--|
| | | Op basis van gemeentelijke planvorming | | Daadwerkelijk in het veld functioenen | | | | |
| | | cultuurhistorisch | ecologisch | Cultuurhistorisch / ecologisch | Onderhoudstoestand | fysieke veiligheid | netheid | |
| 1 | | | | | | | | |
| 2 | | | | | | | | |
| 3 | | | | | | | | |
| 4 | | | | | | | | |

*)definiëring kwaliteitklassen

| | Klasse 1 (hoog) | Klasse 2 (goed) | Klasse 3 (matig) | Klasse 4 (slecht) |
|---|---|---|--|--|
| Cultuurhistorische waarde | Volgens Landschapsbeleidsplan (LBP), landschapsontwikkelingsplan (LOP) e.d. zeer belangrijk | Volgens LBP/LOP belangrijk | Volgens LBP/LOP gering belang | Volgens LBP/LOP geen belang |
| Ecologische waarde | Volgens beleidsplan zeer waardevol) element bestaat overwegend uit levensgemeenschap die spontaan gevestigd is met ter plaatse thuis horende soorten | Volgens beleidsplan waardevol element bestaat deels uit aangeplante, gezaaide soorten, maar vormt levensgemeenschap bestaande uit vegetatie die in gebied thuishoort | Volgens beleidsplan lage waarde element bestaat uit aangeplante, gezaaide soorten, met maar weinig soorten die in gebied thuishoren | geen waarde volgens beleidsplan element bevat vooral culturele elementen en biedt weinig ruimte aan soorten die ter plaatse thuishoren. |
| Technische staat: - functioneren - onderhoud - fysieke veiligheid - sociale veiligheid - netheid | prima prima geen gevaar zeer veilig (dwz uitstekende zichtbaarheid; grote aanwezigheid mensen en/of toezicht aanwezig) geen vuil | goed goed gering gevaar (weinig dood hout e.d.) veilig dwz goede zichtbaarheid, en redelijk veel mensen aanwezig enkel stuk vuil | matig iets achterstand iets dood hout e.d. redelijk veilig; redelijk goede zichtbaarheid en voldoende mensen aanwezig meerdere stukken vuil | slecht veel achterstand veel dood hout ed zichtbaarheid belemmerd; weinig aanwezigheid mensen veel zwerfvuil |

Bijlage 3 Deelnemers Workshop “Kwaliteit van groen buiten de bebouwde kom”

21 april 2004, Wageningen

Erik ter Heide (gem. Boxtel)
Teun van Grinsven (gem. Groesbeek)
Rogier Mulder (gem. Tilburg)
Wim Haver (gem. Wageningen)
Joost Kemmink (gem. Wageningen)
Van Oeveren (stagiair gem. Wageningen)
Anne Oosterbaan (Alterra)
Joop Spijker (Alterra)
Barry de Vries (Alterra)
Frank Hoogenboom (LEI).